

Enhörna Hembygdsförening

ÅRGÅNG 4, NUMMER 2

APRIL 2002

Enhörna Hembygdsförening inbjuder till

ÅRSMÖTE

Söndagen den 28 april 2002, kl 15.00 i Bygdegården

Program

- ⇒ Sedvanliga årsmötesförhandlingar
- ⇒ Kaffe, lotteri och försäljning av böcker, skrifter och textilier
- ⇒ Föredrag, se nedan

Hembygdens industrihistoria

Lennart Söderman, ordförande i Turinge-Taxinge Hembygdsförening har under ett antal år samlat på sig fakta om industrier i vårt närområde. Att det mesta handlar om Turingetrakten är förklarligt, men även en del Enhörna material finns med.

Lennarts sätt att presentera historien om våra industrier har rönt stor uppskattning och medlemmar har tipsat om Lennart som "årsmötetalare".

Vi ser fram mot att få höra berättelsen om bygdens industrihistoria.

V Ä L K O M M E N

Motioner till årsmötet ska vara styrelsen tillhanda senast 2002-04-21

SOMMARUTSTÄLLNINGEN 2002

Ekensbergsutställningen kommer att bli kvar under sommaren 2002. En del kompletteringar har gjorts liksom vissa ändringar i själva utställningen. Mer information om utställningen liksom om den planerade vandringen med Ekensbergstema, kommer i nästa utgåva av Hembygdsbladet.

Har du något Ekensbergsmaterial som kan vara av intresse så hör av dig till styrelsen.

MALMENS ÅLDERMAN

och

Enhörnas mest sägenomspunna färdväg

Knappast någon annan näringsgren har så lång produktionsperiod som skogsbruket. Utvecklingen från sådd till avverkning är i vårt land mer än en mansålder. För åldrade furan på Malmen räknar vi ett antal sekler.

"Di var bjudna 10 kronor om di ville hugga tallen - - det var så mycke huggare på skogen då. 1868 köptes Ekeby skog, då var de ingen som tordes hugga den. Då högg di skogen, men inte vårdbundna tallen. Det vore då farligt te hugga tallen." Ur samtal mellan Fredrik Andersson f 1860 och nämndeman Karl Andersson f 1889 vid Imber Nordin Grips intervju i Ö-E 1939.

Härav ser vi att Ekeby skog avverkades runt trolltallen 1868. Frälsningsarmén tar initiativ och Trolltallen skyddas genom fridlysning 1955. Varför togs initiativet? Var åter igen avverkning aktuell 87 år senare? - Och 1868 var troligen inte första gången som "Stumma doktorn" skonades av kända skäl.

"Det står en ensam tall utmed en av de vägar, som gå genom Ytter-Enhörna socken. Alla andra träd äro nedhuggna i närheten. Jag frågade en gång några närboende varför denna stod kvar, när alla andra träd i närheten voro tagna. "Det är en tandværkstall. Bevars väl för att hugga den. Då skulle man få allt det onda, som där under mansåldrar slagits in." Man brukade peta den dåliga tanden med en spik tills den blödde. Sen slog man spiken i trädet, som man trodde drog värken till sig. Denna övergick på den, som hugg den." Ur Hammarstedtska ark P Johnssons samlingar IX Uppt P J 1928 efter A Olsson Broddbo.

Som vi ser har också Trolltallen tjänat som tandværkstall. Vid samma arkiv finns en uppteckning efter Anna Källmar f 1871 i Ö-E. Här berättas om Trolltallen, hur både stora och små på 1870-80-talen söker tallen. "Barnen för att ej bli bortbytta, andra för frossa eller för att de 'träffat för något'".

Hela den legendariska Malmen - platsen för Enhörnas forna trolldom, saga, sägen, historia och röveri.

"Om man vakade tre torsdagsnätter vid Trolltallen på Enhörna malm, fick man tillfälle att träffa den, som gärna hjälpte; om han blott hade den minsta utsikt att få något betalt för den hjälp han lämnade. Man utövade både svart och vit magi. Och vid trolltallen träffades, så vitt jag kan förstå, stundom hela sällskap av supplikanter." Ur Sörml. socknar A Bianchini 1919.

Amadeus Bianchini har också i en av sina Bygdeskildringar berättat om när barnmorskan i Enhörna skulle hämtas till Linapatronens hustru. Skjutsen blev då stoppad vid Överste bro på Enhörna Malm.

"Hästarne stegrade, frustade och fradgade, och då körsvennen steg av för att se efter, vad det var, såg han en liten grå gubbe, som höll i betslet. Då han återkom till Lina var barnet redan fött.

" Patron på Lina sades ha samröre med onämbara makter.

Vid Risgårdsbacke kunde under långa tider iaktas en rishög vid sidan av vägen. Vägfarande kastade en gren eller kvist då de passerade. Sägen förtäljer att här har en gång en far och dotter avrättats. De hade att stå till svars för påstådd blodskam.

Timmerhuggare, Enhörna Malm.

Foto A Bianchini. Ur hans Sörml. Socknar. Första häftet 1917.

"Minnesstenen" Malins Sten är inte längre kvar. Det finns två versioner av händelsen. I Sörml. Socknar 1919 har Amadeus Bianchini återgivit Mor Karins berättelse om hur en liten flicka förföljdes och revs av vargar på Malmen. Den då 81-åriga sagesmannen anger att hon minns händelsen. I uppteckningar hos Ortnamnsarkivet, Uppsala, lyder berättelsen att kvinnan Malin anfalls av vargar. För att uppehålla vargarna kastar hon plagg efter plagg medan hon springer och kommer fram till Ekeby helt naken.

"Rysstunneln" är den stensatta tunnel som leder från Malmsjön, genom grusåsen och under gamla Enhörnavägen med utlopp i ett dike. Denna cirka 300 meter långa mina påstås ha byggts av ryska krigsfångar - men det sägs också att det istället är dalkarlar som utfört arbetet på 1700-talet. Hur det nu förhåller sig med den saken. Artikelförfattarens relativt stora arkivfynd kring Rysstunneln utforskas inte på en dag. Men nämns kan ändå - om rännbotten av trä är "helt och hållet förmultnad" till jord redan vid inspektion för 169 år sedan, är det väl osannolikt att minan byggdes under 1700-talet. Eller? Nu punkt för minan för denna gång.

Risken att råka ut för överfall av laglösa rövare på Enhörna Malm var icke ringa. När det var möjligt följdes man åt - allra helst då lasten var åtråvärd. En sann historia om ett rövaröverfall på Malmen, vid en penningtransport runt 1870, bevaras för annan och senare pränt.

Runt mitten av 1800-talet gick under många år postgumman Stina Ståhl mellan Södertälje och Enhörna med postväskorna. Hade hon männe Trolltallen som riktmärke där hon kämpade i ur och skur? "Nu e en i alla fall kommen te Talla..."

Genom århundradena och långt innan cykelns och bilens entré, fanns "Talla" där som en färdledare för vägfarande.

Barbro E Sjöström

Trolltallen. Foto A Biachini. Sörml. Socknar. Fjärde häftet 1919.

VISST BORDE VÄL POSTGUMMAN FÅ EN BELÖNING!?

Det tyckte man i alla fall på sockenstämman 1863 i Över-Enhörna:

" § 5
Pastor hade jemväl till denna dag utlyst följande fråga till öfverläggning vid dagens stämman, neml. "anser Församlingen det vara lämpligt, att hos Kungl. Patriotiska Sällskapet anmäla Postgumman Enkan Stål, som i mer än 25 år gagnat såsom Församlingens postförare emellan Enhörna och Södertälje Stad, till någon belönings erhållande"? - och som Församlingen ej kunde annat än väl witsorda gummans Ståls mångåriga tjenst, wann frågan allas enhälliga Bifall"

(Arkivmaterial/Bertil Wallin)

Ytter-Enhörna 1917

Beslöts att för år 1918 upptaga en hundskatt av 10 kronor per hund och bestämdes att den inflyttade skatten skall överlämnas till skolrådet för inköp av skodon åt fattiga skolbarn.

Arkivmatr/B E Sjöström

TROLLTALLEN

...ska stå kvar! Det råder ingen tvekan om den saken. Av alla de svar styrelsen fått har en övervägande majoritet varit för att Tallen ska stå där den växer. Detta har även kommit Södertälje Kommun till kännedom, och de säger sig inte ha några avsikter att driva frågan vidare. Ni som läst Länstidningen visste redan detta. Kommunens uppgift är nu att genomföra sitt arbete på bästa sätt utan att Trolltallen skadas. Helt utan påfrestningar kommer vår gamle vän dessvärre inte undan. Den kommer ensam att få stå emot alla vindar som nu får fritt spelrum över det kalhygge som kommer att kanta vägen genom vattenskyddsområdet. Vi får hoppas att dess pålrot orkar med dessa påfrestningar, men med tanke på hur länge den redan stått, så förstår vi att den inte är något måndagsexemplar. Vi i styrelsen hade hoppats på att vägen skulle flyttas en bit ifrån Tallen, vilket vi hade uppfattat som ett seriöst alternativ. Vi är inte heller ense med Kommunen om vems ansvar det är att driva frågan om ett skyddsräcke kring Tallen. Även om Trädet är ett hinder ur kommunens synvinkel, så bör det ligga i deras intresse att någon olycka inte sker inom det område som nu blir utan skyddsduk.

Förutom att Trolltallen får stå kvar, är vi glada åt två saker: För det första uppskattar vi kontakterna med alla Enhörnabor; ert intresse och engagemang. Stort tack till er som har hört av er via e-post, vanlig post eller telefon. Jätteroligt tycker vi! Även media har visat att frågan har ett vidare intresse. Utöver Länstidningens artiklar har ordförande Leif fått uttala sig i radio och tidningar. För det andra har Barbro i en stressad situation lyckats få fram en mängd uppgifter om Trolltallen, som nu finns tillgängliga för oss alla. Vi har i detta nummer glädjen att presentera uppföljaren till hennes förra artikel, med än mer historik om Tallen och dess omgivningar.

Johnny L

Ytter-Enhörna 1916

Beslöts att för år 1917 upptaga en hundskatt av 10 kronor per hund samt av den influtna skatten överlämna till Ytter-Enhörna skyttegille 25 kronor, varpå återstoden anslogs till underhåll av Sandvikens brygga och vägen till densamma.

Arkivmatr/B E Sjöström

Några avslutande ord från ordföranden:

Trolltallsfrågan har verkligen engagerat Enhörnaborna, såväl medlemmar som icke medlemmar har hört av sig och kommit med allt från uppmuntrande tillrop till detaljerade förslag till lösningar. Vi återkommer senare med "klipp" från breven.

Vi i styrelsen är också mycket glada att vi med vårt Hembygdsblad når ut till Enhörnaborna med såväl aktuella som historiska ämnen och för det positiva gensvar vi får på bladet.

Hembygdsbladet kommer ut med cirka 4 nummer per år och delas ut till alla hushåll i Enhörna samt till alla utsocknes medlemmar.

Vi hoppas på ert fortsatta stöd och ser fram mot att fler blir medlemmar (för info se rutan till höger).

Enhörnabor, vi behöver er som medlemmar!!
Mvh/Leif

Enhörna Hembygdsförenings styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05
Johnny Lämn, vice ordf	tel: 550 492 26
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30
Sven-Olof Svensson, kassör	tel: 550 440 04
Håkan Andersson	tel: 550 449 71
Mona Elveskog	tel: 550 420 28
Kristina Ingårda	tel: 550 420 01
Åke Lundqvist	tel: 550 449 73
Åke Myrenäs	tel: 550 672 37
Sven-Eric Åkerman	tel: 550 491 84

Box 39, 15023 Enhörna

Medlemsavgiften är 100:-/år (familj)

Postgiro 23 89 45-0, Bankgiro 822-6565